

**ПОВЕЉА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ОСНОВНИМ
ПРАВИМА**

(2016/C 202/02)

Садржај

ПРЕАМБУЛА.....	3
НАСЛОВ I ДОСТОЈАНСТВО.....	4
НАСЛОВ II СЛОБОДЕ.....	5
НАСЛОВ III ЈЕДНАКОСТ.....	8
НАСЛОВ IV СОЛИДАРНОСТ.....	10
НАСЛОВ V ПРАВА ГРАЂАНА	13
НАСЛОВ VI ПРАВДА	15
НАСЛОВ VII ОПШТЕ ОДРЕДБЕ КОЈИМА СЕ УРЕЂУЈУ ТУМАЧЕЊЕ И ПРИМЕНА ПОВЕЉЕ.....	16

Европски парламент, Савет и Комисија свечано проглашавају следећи текст Повељом Европске уније о основним правима.

ПОВЕЉА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ОСНОВНИМ ПРАВИМА

Преамбула

Народи Европе, у стварању све тешњег међусобног савеза, решени су да деле мирну будућност засновану на заједничким вредностима.

Свесна свог духовног и моралног наслеђа, Унија је утемељена на недељивим, универзалним вредностима људског достојанства, слободе, једнакости и солидарности; она се заснива на начелима демократије и владавине права. Она ставља појединца у средиште својих активности, успостављањем грађанства Уније и стварањем простора слободе, безбедности и правде.

Унија доприноси очувању и развоју ових заједничких вредности, при чему поштује разноликост култура и традиција народа Европе, као и национални идентитет држава чланица и организацију њихових органа власти на националном, регионалном и локалном нивоу; она настоји да подстиче уравнотежени и одрживи развој и обезбеђује слободно кретање лица, услуга, робе и капитала, као и слободу пословног настањивања.

У ту сврху неопходно је ојачати заштиту основних права с обзиром на промене у друштву, друштвени напредак, као и научни и технолошки развој тако што ће се у Повељи поспешити видљивост тих права.

Уз уважавање овлашћења и задатака Уније и начела супсидијарности, ова повеља поново потврђује права која проистичу нарочито из уставних традиција и међународних обавеза које су заједничке за државе чланице, из Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, социјалних повеља које су усвојили Унија и Савет Европе, као и судске праксе Суда правде Европске уније и Европског суда за људска права. У том контексту Повељу ће тумачити судови Уније и држава чланица, уважавајући објашњења припремљена под руководством председништва Конвенције, које је израдило Повељу, и ажурирана под руководством председништва Европске конвенције.

Уживање ових права подразумева одговорности и дужности у односу на друге људе, људску заједницу и будућа поколења.

Стога Унија признаје права, слободе и начела који су утврђени у даљем тексту.

НАСЛОВ I ДОСТОЈАНСТВО

Члан 1.

Људско достојанство

Људско достојанство је неповредиво. Оно се мора поштовати и штитити.

Члан 2.

Право на живот

1. Свако има право на живот.
2. Нико не сме бити осуђен на смртну казну нити погубљен.

Члан 3.

Право на лични интегритет

1. Свако има право на поштовање свог физичког и психичког интегритета.
2. У области медицине и биологије мора се поштовати нарочито следеће:
 - а) слободан пристанак и пристанак заснован на обавештености датог лица, у складу са поступцима утврђеним законом;
 - б) забрана еугенетских пракси, нарочито оних усмерених на селекцију појединаца;
 - в) забрана коришћења људског тела и његових делова као таквих за стицање финансијске добити;
 - г) забрана репродуктивног клонирања људских бића.

Члан 4.

Забрана мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања

Нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном, односно понижавајућем поступању или кажњавању.

Члан 5.

Забрана ропства и принудног рада

1. Нико се не сме држати у ропству нити ропском положају.
2. Ни од кога се не сме захтевати да обавља принудни или обавезни рад.
3. Трговина људима је забрањена.

**НАСЛОВ II
СЛОБОДЕ**

Члан 6.

Право на слободу и безбедност

Свако има право на слободу и безбедност.

Члан 7.

Поштовање приватног и породичног живота

Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и комуникације.

Члан 8.

Заштита података о личности

1. Свако има право на заштиту својих података о личности.
2. Такви подаци морају се обрадити поштено за одређену сврху и на основу пристанка датог лица или на неком другом легитимном основу утврђеном законом. Свако има право да приступи прикупљеним подацима који се на њега односе и има право на њихову исправку.
3. Поштовање ових правила контролише независни орган.

Члан 9.

Право на склапање брака и право на заснивање породице

Право на склапање брака и право на заснивање породице зајемчени су у складу са националним законима који уређују остваривање тих права.

Члан 10.

Слобода мисли, савести и вероисповести

1. Свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести. Ово право обухвата слободу да се промени вероисповест или уверење и слободу да се, самостално или у заједници са другима, јавно или приватно, испољава вероисповест или уверење богослужењем, поучавањем, праксом и обредом.
2. Признаје се право на приговор савести, у складу са националним законима којима се уређује остваривање овог права.

Члан 11.

Слобода изражавања и информисања

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу да се има сопствено мишљење, да се примају и саопштавају информације и идеје без мешања органа власти и без обзира на границе.
2. Поштују се слобода и плурализам медија.

Члан 12.

Слобода окупљања и удруживања

1. Свако има право на слободу мирног окупљања и слободу удруживања на свим нивоима, нарочито у домену политичких, синдикалних и цивилних питања, што подразумева право свакога да оснива синдикате и да им приступа ради заштите сопствених интереса.
2. Политичке странке на нивоу Уније доприносе изражавању политичке воље грађана Уније.

Члан 13.

Слобода уметности и науке

Уметност и научно истраживање су слободни. Поштује се академска слобода.

Члан 14.

Право на образовање

1. Свако има право на образовање и на приступ стручној и континуираној обуци.
2. Ово право обухвата могућност бесплатног обавезног школовања.
3. Поштују се слобода оснивања образовних установа, уз поштовање демократских начела, као и права родитеља да обезбеде образовање и подучавање за своју децу сходно сопственим верским, филозофским и педагошким уверењима, у складу са националним законима којима се уређује уживање тих слобода и права.

Члан 15.

Слобода избора занимања и право на рад

1. Свако има право на рад и на занимање које је слободно одабрао или прихватио.
2. Сваки грађанин Уније има слободу да тражи запослење, да ради, да остварује право пословног настањивања и да пружа услуге у свакој држави чланици.
3. Држављани трећих земаља који имају дозволу да раде на територији држава чланица имају право на једнаке услове рада као и грађани Уније.

Члан 16.

Слобода предузетништва

Признаје се слобода предузетништва у складу са правом Уније и националним прописима и праксом.

Члан 17.

Право на својину

1. Свако има право да поседује законито стечену имовину, да је користи, да располаже њоме и да је завешта. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и у случајевима и под условима који су предвиђени законом, при чему мора бити благовремено исплаћена правична накнада за тај губитак. Коришћење имовине може бити уређено законом уколико је то неопходно због општег интереса.

2. Интелектуална својина је заштићена.

Члан 18.

Право на азил

Право на азил је зајемчено, уз поштовање правила Женевске конвенције од 28. јула 1951. године и Протокола од 31. јануара 1967. године, који се односе на статус избеглица, као и у складу са Уговором о Европској унији и Уговором о функционисању Европске уније (у даљем тексту: Уговори).

Члан 19.

Заштита у случају пресељења, протеривања или изручења

1. Забрањено је колективно протеривање.

2. Нико не може бити пресељен или протеран у државу нити изручен држави где постоји озбиљан ризик да би био подвргнут смртној казни, мучењу односно другој врсти нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.

**НАСЛОВ III
ЈЕДНАКОСТ**

Члан 20.

Једнакост пред законом

Сви су пред законом једнаки.

Члан 21.

Забрана дискриминације

1. Забрањена је свака дискриминација по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, етничко или друштвено порекло, генетске карактеристике, језик, вероисповест или уверење, политичко или било које друго мишљење, припадност националној мањини, имовно стање, рођење, инвалидитет, старосно доба или сексуална оријентација.
2. У области примене Уговорâ и без довођења у питање било које од њихових посебних одредаба, забрањена је свака дискриминација на основу држављанства.

Члан 22.

Културна, верска и језичка разноликост

Унија поштује културну, верску и језичку разноликост.

Члан 23.

Једнакост жена и мушкараца

Једнакост жена и мушкараца мора се обезбедити у свим областима, укључујући запошљавање, рад и плаћање.

Начело једнакости не спречава задржавање или усвајање мера којима се предвиђају посебне предности у корист мање заступљеног пола.

Члан 24.

Права детета

1. Деца имају право на заштиту и бригу које су неопходне за њихову добробит. Она могу слободно да изражавају своје мишљење. Њихово мишљење се узима у обзир у питањима која их се тичу, у складу са њиховим узрастом и зрелошћу.
2. У сваком деловању које се односи на децу, било да га предузимају органи власти или приватне установе, најбољи интереси детета морају бити од примарног значаја.
3. Свако дете има право да редовно одржава личне везе и непосредне контакте са оба своја родитеља, осим уколико то није противно његовим интересима.

Члан 25.

Права старијих лица

Унија признаје и поштује права старијих лица да живе достојанствен и независан живот и да учествују у друштвеном и културном животу.

Члан 26.

Интеграција особа са инвалидитетом

Унија признаје и поштује права особа са инвалидитетом да остваре погодности од мера којима се обезбеђује њихова независност, социјална и професионална интеграција и учествовање у животу заједнице.

НАСЛОВ IV СОЛИДАРНОСТ

Члан 27.

Право радника на информисање и консултације у предузећу

Радницима или њиховим представницима се морају, на одговарајућим нивоима, јемчити благовремено информисање и консултације у случајевима и под условима који су предвиђени правом Уније и националним прописима и праксом.

Члан 28.

Право на колективно преговарање и деловање

Радници и послодавци или њихове организације, у складу са правом Уније и националним прописима и праксом, имају право да преговарају и закључују колективне уговоре на одговарајућим нивоима и да, у случајевима сукоба интереса, предузимају колективно деловање да би одбранили своје интересе, укључујући и штрајк.

Члан 29.

Право на приступ услугама посредовања у запошљавању

Свако има право на приступ бесплатним услугама посредовања у запошљавању.

Члан 30.

Заштита у случају неоправданог отказа

Сваки радник има право на заштиту од неоправданог отказа, у складу са правом Уније и националним прописима и праксом.

Члан 31.

Правични и поштени услови рада

1. Сваки радник има право на услове рада који поштују његово здравље, безбедност и достојанство.
2. Сваки радник има право на ограничење максималне дужине радног времена, на дневни и недељни одмор и на плаћени годишњи одмор.

Члан 32.

Забрана рада деце и заштита младих људи на раду

Запошљавање деце је забрањено. Доња старосна граница приликом запошљавања не сме бити мања од доње старосне границе за завршетак обавезног школовања, без довођења у питање оних правила која могу бити повољнија за младе људе и изузев ограничених одступања.

Млади људи који су запослени морају имати услове рада који одговарају њиховом старосном добу и морају бити заштићени од економског искоришћавања и сваког рада који може угрозити њихову безбедност, здравље или физички, ментални, морални или друштвени развој, односно угрозити њихово школовање.

Члан 33.

Породични и професионални живот

1. Породица ужива правну, економску и социјалну заштиту.
2. Да би могао да усклади породични и професионални живот, свако има право на заштиту од отказа из разлога који су у вези са материнством и право на плаћено породилско одсуство, као и право на одсуство ради неге детета после рођења или усвајања детета.

Члан 34.

Социјална сигурност и социјална помоћ

1. Унија признаје и поштује право на давања социјалне сигурности и на социјалне услуге које пружају заштиту у случајевима као што су материнство, болест, незгода на раду, зависност или старост, као и у случају губитка запослења, у складу са правилима утврђеним правом Уније и националним прописима и праксом.
2. Свако ко законито борави и креће се унутар Европске уније има право на давања социјалне сигурности и социјалне погодности, у складу са правом Уније и националним прописима и праксом.
3. Ради борбе против социјалног искључивања и сиромаштва, Унија признаје и поштује право на социјалну помоћ и помоћ за становање како би обезбедила пристојну егзистенцију за све оне који немају довољно средстава, у складу са правом Уније и националним прописима и праксом.

Члан 35.

Здравствена заштита

Свако има право приступа превентивној здравственој заштити и право на лечење, под условима утврђеним националним прописима и праксом. Приликом утврђивања и спровођења свих политика и активности Уније обезбеђује се висок ниво заштите здравља људи.

Члан 36.

Приступ услугама од општег економског интереса

Унија признаје и поштује приступ услугама од општег економског интереса, како је предвиђено у националним прописима и пракси, у складу са Уговорима, да би се подстакле социјална и територијална кохезија Уније.

Члан 37.

Заштита животне средине

Висок ниво заштите животне средине и побољшање квалитета животне средине морају бити интегрисани у политике Уније и обезбеђени у складу са начелом одрживог развоја.

Члан 38.

Заштита потрошача

Политике Уније обезбеђују висок ниво заштите потрошача.

НАСЛОВ V ПРАВА ГРАЂАНА

Члан 39.

Право да се бира и да се буде биран на изборима за Европски парламент

1. Сваки грађанин Уније има право да бира и да буде биран на изборима за Европски парламент у држави чланици у којој борави, под истим условима као и држављани те државе.
2. Чланови Европског парламента бирају се на општим непосредним изборима слободним и тајним гласањем.

Члан 40.

Право да се бира и да се буде биран на локалним изборима

Сваки грађанин Уније има право да бира и да буде биран на локалним изборима у држави чланици у којој борави под истим условима као и држављани те државе.

Члан 41.

Право на добру управу

1. Свако лице има право да органи, тела, службе и агенције Уније питања у вези са њим обрађују непристрасно, поштено и у разумном року.
2. Ово право обухвата:
 - а) право сваког лица да буде саслушано пре него што против њега буде предузета било каква појединачна мера која би на њега могла негативно утицати;
 - б) право сваког лица да приступи свом досијеу, при чему се поштују легитимни интереси у погледу поверљивости и чувања професионалне и пословне тајне;
 - в) обавезу управе да образложи своје одлуке.

3. Свако лице има право да му Унија надокнади штету коју проузрокују њени органи или службеници у вршењу својих дужности, у складу са општим начелима која су заједничка за правне поретке држава чланица.

4. Свако лице се може писмено обратити органима Уније на једном од језика на којима су сачињени Уговори и мора добити одговор на истом језику.

Члан 42.

Право приступа документима

Сваки грађанин Уније и свако физичко или правно лице које борави или има регистровано седиште у некој држави чланици има право приступа документима органа, тела, служби и агенција Уније, без обзира на носач података на ком се налазе.

Члан 43.

Европски омбудсман

Сваки грађанин Уније и свако физичко или правно лице које борави или има регистровано седиште у некој држави чланици има право да пријави европском омбудсману случајеве неправилног поступања органа, тела, служби или агенција Уније, с изузетком Суда правде Европске уније у вршењу његових судских функција.

Члан 44.

Право на петицију

Сваки грађанин Уније и свако физичко или правно лице које борави или има регистровано седиште у некој држави чланици има право да упути петицију Европском парламенту.

Члан 45.

Слобода кретања и боравка

1. Сваки грађанин Уније има право да се слободно креће и борави на територији држава чланица.

2. Слобода кретања и боравка се, у складу са Уговорима, може одобрити држављанима трећих земаља који законито бораве на територији државе чланице.

Члан 46.

Дипломатска и конзуларна заштита

Сваки грађанин Уније, на територији треће земље у којој држава чланица чији је држављанин није представљена, има право на заштиту од стране дипломатских или конзуларних органа било које државе чланице под истим условима као и држављани те државе чланице.

НАСЛОВ VI ПРАВДА

Члан 47.

Право на делотворно правно средство и правично суђење

Свако коме су повређени права и слободе зајемчени правом Уније има право на делотворно правно средство пред судом, у складу са условима утврђеним у овом члану.

Свако има право да у његовој ствари у правичној и јавној расправи у разумном року одлучи независан и непристрасан суд који је претходно установљен на основу закона. Свако има могућност да добије савет, да се брани и буде заступан.

Правна помоћ се пружа онима који немају довољно средстава уколико је она неопходна да се обезбеди делотворан приступ правди.

Члан 48.

Претпоставка невиности и право на одбрану

1. Свако ко је оптужен сматра се невиним док се не докаже његова кривица на основу закона.
2. Свакоме ко је оптужен зајемчено је право на одбрану.

Члан 49.

Начела законитости и сразмерности кривичних дела и казни

1. Нико се не може сматрати кривим за кривично дело извршено чињењем или пропуштањем које у време када је извршено није представљало кривично дело према националном или међународном праву. Исто тако, не може се изрећи строжа казна од оне која се могла изрећи у време када је кривично дело извршено. Ако након извршења кривичног дела закон предвиди блажу казну, примењује се таква казна.
2. Овај члан не доводи у питање суђење било ком лицу и кажњавање тог лица за било које чињење или пропуштање које је у време када је извршено представљало кривично дело према општим начелима које признаје заједница народа.
3. Висина казне не сме бити несразмерна кривичном делу.

Члан 50.

Право да се не буде гоњен или кажњен у кривичном поступку два пута за исто кривично дело

Нико не може бити поново гоњен нити кажњен у кривичном поступку за кривично дело због којег је већ био правоснажно ослобођен или осуђен у Унији, у складу са законом.

**НАСЛОВ VII
ОПШТЕ ОДРЕДБЕ КОЈИМА СЕ УРЕЂУЈУ ТУМАЧЕЊЕ И ПРИМЕНА
ПОВЕЉЕ**

Члан 51.

Област примене

1. Одредбе ове повеље упућене су органима, телима, службама и агенцијама Уније, уз уважавање начела супсидијарности, а државама чланицама само онда када спроводе право Уније. Они стога поштују права и начела и подстичу њихову примену у складу са својим овлашћењима и уз поштовање граница овлашћења која су Уговорима поверена Унији.
2. Повеља не проширује област примене права Уније изван овлашћења Уније, не успоставља нова овлашћења или задатке за Унију, нити мења овлашћења и задатке који су утврђени у Уговорима.

Члан 52.

Домашај и тумачење права и начела

1. Свако ограничење остваривања права и слобода признатих овом повељом мора бити предвиђено законом и поштовати суштину тих права и слобода. Уз поштовање начела пропорционалности, ограничења су допуштена само ако су неопходна и заиста задовољавају циљеве од општег интереса које признаје Унија или потребу да се заштите права и слободе других.
2. Права која признаје ова повеља, а која су предвиђена Уговорима, остварују се под условима и у границама утврђеним тим Уговорима.
3. Уколико ова повеља садржи права која одговарају правима зајемченим Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, значење и обим тих права су истоветни онима утврђеним том конвенцијом. Ова одредба не спречава да се правом Уније предвиди шира заштита.
4. Уколико ова повеља признаје основна права која проистичу из уставних традиција заједничких државама чланицама, та права се тумаче у сагласности са тим традицијама.
5. Одредбе ове повеље које садрже начела могу се спровести законодавним и извршним актима органа, тела, служби и агенција Уније, као и актима држава чланица када оне спроводе право Уније у оквиру својих овлашћења. Позивање на њих пред судом допуштено је само приликом тумачења тих аката и одлучивања о њиховој законитости.
6. Национални прописи и пракса, у складу са одговарајућим одредбама ове повеље, узимају се у обзир у пуној мери.
7. Судови Уније и држава чланица посвећују дужну пажњу објашњењима која су сачињена као смернице за тумачење ове повеље.

Члан 53.

Ниво заштите

Ниједна одредба ове повеље не може се тумачити као ограничавање или негативно утицање на људска права и основне слободе који су, у оквиру одговарајућих области примене, признати правом Уније и међународним правом, међународним споразумима чије су уговорне стране Унија или све државе чланице, укључујући Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, као и уставима држава чланица.

Члан 54.

Забрана злоупотребе права

Ниједна одредба ове повеље не сме се тумачити тако да подразумева право на обављање било које активности или извршење било које радње усмерене на поништавање права и слобода признатих овом повељом или ради њиховог ограничавања у мери већој од оне која је предвиђена у овој повељи.

*

* *

Горенаведени текст прилагођава формулације Повеље која је проглашена 7. децембра 2000. године и замениће је од дана ступања на снагу Уговора из Лисабона.